

Преглед и анализ на нормативното законодателство, програми и стратегии в областта на доброволчеството в седем европейски държави – партньори по проект VERSO

ВЪВЕДЕНИЕ	3
ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО И НОРМАТИВНАТА БАЗА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО В ЕВРОПЕЙСКИТЕ ДЪРЖАВИ – ПАРТНЬОРИ ПО ПРОЕКТ VERSO	6
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА ДОБРОВОЛЕН ТРУД	7
ЗАКОНЪТ И ДОБРОВОЛНИЯТ ТРУД	7
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА РАЗХОДИТЕ.....	14
СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ЗАСТРАХОВКИ, БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД	16
ПОЛАГАНЕ НА ДОБРОВОЛЕН ТРУД В ЧУЖБИНА.....	17
ВЪЗМОЖНИ ПРЕЧКИ ПРЕД ДОБРОВОЛЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА ТРАНСГРАНИЧНО НИВО	17
НЯКОЛКО КОНКРЕТНИ ПРИМЕРА НА ЗАКОНОДАТЕЛНО УРЕЖДАНЕ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО.....	18
УСВОЕНИ УРОЦИ	19
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ДОБРОВОЛЦИ ОТ ЕС	20
ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО В Р БЪЛГАРИЯ	21
Общ преглед	21
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО	23
ПРАВЕН СТАТУТ НА ДОБРОВОЛЕЦА, НЕГОВИТЕ ПРАВА, ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ОТГОВОРНОСТИ	24
ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ВЪЗМОЖНИ ПОЛИТИКИ НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА В ОБЛАСТТА НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО	25
ДОБРИ ЕВРОПЕЙСКИ ПРАКТИКИ, КОИТО МОГАТ ДА СЕ ПРОУЧАТ И ПРИЛАГАТ В СТОЛИЧНА ОБЩИНА	26
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	27
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ	28

**ПРИЛОЖЕНИЕ №1 ХАРАКТЕРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО В НЯКОИ СТРАНИ ПАРТНЬОРИ ПО ПРОЕКТ
VERSO 29**

**ПРИЛОЖЕНИЕ № 2 ПРИМЕРЕН СТАТУТ ЗА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО ПРИ ПРЕДОСТАВЯНЕ НА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ НА
ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА 32**

Доклад на екипа на „Рила консулт“ ЕООД по проект „Доброволци за заетост в Европа“
(Volunteers for European Employment – VERSO),
финансиран по Програма INTERREG IV C на Европейския съюз

София, 2014 г.

Въведение

В новия програмен период страните от Европейския съюз са изправени пред предизвикателството за изпълнение на програмата „Европа 2020“. Това изисква мобилизирането и ангажирането на милиони европейски граждани, включително и с доброволен труд с цел изпълнение на националните програми, особено в областите като образование, здравеопазване, социалните дейности, защита на уязвими социални групи, взаимопомощ при рискови ситуации като аварии, бедствия, бежански вълни.

Доброволчеството служи за създаването на човешки и социален капитал. То спомага за интегрирането и намирането на работа и се явява ключов фактор за подобряване на социалното сближаване. Преди всичко обаче доброволчеството претворява в дела основните ценности, въз основа на които е изградена Европа: справедливост, солидарност, приобщаване и чувство за гражданска принадлежност. Доброволците допринасят за облика на европейското общество, а онези от тях, които работят извън родните си страни, спомагат активно за изграждането на Европа на гражданите. Доброволческите дейности определено са свързани — без това да има формален израз — с редица области на политиката на Европейския съюз, като учене през целия живот, развитие на селските райони, спорт — области, в които доброволчеството се явява ценен принос за програмите на Европейския съюз.

Когато става въпрос за доброволческа дейност, всяка държава използва различни понятия и определения и има различни традиции. Под „доброволчество“ се разбират всички форми на доброволческа дейност, независимо дали формална или неформална. Доброволците действат по своя собствена воля, съгласно личните си избор и мотивация и не търсят финансова облага. Доброволчеството е стремеж към солидарност и представлява начин за отделните граждани и сдруженията да набележат нуждите и проблемите от хуманитарно, обществено или екологично естество и да се борят с тях. Доброволческата дейност често се извършва в подкрепа на организации с идеална цел или на инициативи в рамките на дадена общност.

Понятието „доброволчески дейности“ се отнася за всички официални, неофициални или неформални форми на доброволческа дейност или професионално обучение, които се предприемат съгласно свободната воля, избора и мотивацията на дадено лице, без да се търси финансова изгода. Тези дейности са от полза за отделния доброволец, общностите и обществото като цяло. Те са също и средство, чрез което отделни лица и сдружения могат да отговорят на потребностите и проблемите от хуманитарно, обществено или екологично естество, особено когато са изправени пред извънредни ситуации, които могат да засягат цялото общество. Доброволческите дейности не заместват възможностите за професионална платена работа, но генерират добавена стойност за обществото благодарение на това, че целите им са от социален и културен характер.

Доброволчеството популяризира и насърчава партньорството и активната гражданска позиция, като така се привеждат в действие европейски ценности като солидарност и недискриминация. Дейностите, извършвани от доброволци от всякакви възрастови групи, са от жизненоважно значение за развитието на демокрацията, и по-специално на демокрацията на участието — един от основополагащите принципи на Европейския съюз — и за насърчаването на човешките права в рамките на Европейския съюз и извън него.

Доброволческите дейности имат необходимия потенциал, за да допринасят за личностното израстване и благополучие на хората и хармоничното развитие на европейските общества по отношение на солидарността, социалното приобщаване и просперитета. При все това, доброволчеството и доброволческите дейности следва да не бъдат заместител на платения труд,

независимо от това, че разходите на доброволците следва да бъдат възстановявани по подходящ начин.

Според проучване, проведено по инициатива на Комисията, през 2010 г. близо 100 милиона европейци са участвали в доброволчески дейности. В България няма точна статистика за броя на доброволците. Според проучване от 2010 са около 60 000, друго пък казва, че не надвишават пет процента от населението на страната. Зад общия брой на доброволците обаче се крият големи различия по отношение на участието на гражданите в доброволчески дейности на територията на ЕС. В редица държави-членки на ЕС хората на възраст между 30 и 50 години са най-активните доброволци, въпреки че расте броят на по-младите и по-възрастните доброволци из целия ЕС.

Доброволческа дейност се осъществява в множество сектори, най-големият от които е секторът на спорта, след който се нареждат социалните грижи и здравеопазването. Сред другите сектори са: правосъдие, култура, образование, политики за младежта, околна среда и действия по климата, защита на потребителите, хуманитарна помощ, политика за развитие и равни възможности.

Доброволчеството има голямо въздействие и отвъд националните граници. Трансграничното доброволчество предоставя широки възможности за образование, работа и чувство за гражданска принадлежност. То е в състояние също така да спомогне за взаимното разбирателство и да допринесе за развитието на по-ясно изразено европейско самосъзнание.

Доброволческите дейности представляват ценен процес на неформално усвояване на знания, който създава условия за развитие на професионалните и социалните умения и компетенции, допринася за солидарността и съставлява важна форма на активно гражданско участие. То популяризира и насърчава партньорството и активната гражданска позиция, като така се привеждат в действие европейски ценности като солидарност и недискриминация. Дейностите, извършвани от доброволци от всякакви възрастови групи, са от жизненоважно значение за развитието на демокрацията, и по специално на демокрацията на участието - един от основополагащите принципи на Европейския съюз - и за насърчаването на човешките права в неговите рамки и извън него. Доброволческите дейности имат необходимия потенциал, за да допринасят за личностното израстване и благополучие на хората и хармоничното развитие на европейските общества по отношение на солидарността, социалното приобщаване и просперитета.

Този доклад е опит да се предоставят в синтезирана форма опита на различните държави-партньори по проекта за стимулиране и поощряване на доброволческия труд с цел удовлетворяване на потребности както на институционално, така и на групово ниво. Много често институциите не са в състояние да осигурят нужните условия за удовлетворяване на специфични интереси на групи от обществото и тогава на помощ се появяват сдружения на гражданското общество, които със своите умения и компетенции запълват празноти между институционалните структури и потребностите на специфични групи граждани.

Докладът също цели да предостави възможните алтернативи за подобряване на законодателната и нормативна база на национално и общинско ниво, така щото доброволчеството да бъде стимулирано и оценено подобаващо като обществено полезен труд.

Доброволческата дейност допринася за стратегията за растеж „Европа 2020“, по-специално за постигането на набеязаното за ЕС равнище на заетост от 75 % до 2020 г., като помага на хората да усвоят нови умения и да се адаптират към промените на пазара на труда. В проучване на университета „Джонс Хопкинс“ се прави констатацията, че доброволческият сектор може да допринесе в размер до 5 % от brutния вътрешен продукт. Това може да се окаже много важно във времена на затруднено икономическо положение и финансови ограничения. Доброволчеството допринася също така за повишаване на солидарността, като позволява на хората да се научат как да се адаптират към техническия прогрес, глобализацията и застаряването на населението.

Доброволчеството допринася пряко за постигането на основните цели на политиките на ЕС, а именно социално приобщаване, заетост, образование, развитие на уменията и чувство за гражданска принадлежност. Неговото положително въздействие се потвърждава от нови показатели, с които се измерват социалното сближаване или щастието, взаимната свързаност, активността и благосъстоянието на доброволците. Това важи и за доброволческата дейност, извършвана в области, изискващи висока квалификация, като образованието и научно-изследователската дейност, в това число международното сътрудничество.

Доброволчеството насърчава социалното сближаване и социалното приобщаване. То предполага да делиш с другите и да им помагаш, като по този начин развива солидарността. Доброволческите дейности повишават толерантността на хората към групите в неравностойно положение в обществото и спомагат за потискане на расизма и предразсъдъците.

Доброволчеството е и начин за предоставяне на нови възможности за учене на гражданите в по-напреднала възраст и на хората с увреждания, като при това им се дава шанс да допринесат за облика на нашите общества. Същевременно доброволческите дейности могат да подобрят разбирателството между поколенията, като позволят на млади и стари да работят рамо до рамо и да си помагат взаимно.

Доброволчеството е изключително важна част на всяко съвременно общество. Чрез него гражданите дават значителен принос за социалното и икономическо развитие на своите местни общности. Освен това разширяват влиянието и капацитета на нестопанските организации (НСО), а същевременно доброволците имат възможност да развиват собствените си умения. Този принос е изтъкван многократно чрез различни инициативи, целящи да насърчават доброволчеството в международен план и във всички европейски страни.

В допълнение, правителствата и НСО все по-ясно осъзнават колко е важна правната рамка за насърчаване и поощряване на доброволчеството като фактор, оказващ въздействие върху него. Ето защо някои европейски страни са стартирали инициативи за законодателни реформи с цел да създадат благоприятна среда за развитие на доброволчеството.

Участието на Европейския съюз в решаването на проблемите, с които се сблъсква доброволчеството, води до явни положителни резултати. Тези резултати са най-осезаеми в насърчаването на трансграничното доброволчество и мобилността на доброволците в Европейския съюз. Като цяло през следващите години Европейският съюз може да изиграе ролята на катализатор за развитието на политиките в областта на доброволчеството, като тези политики ще бъдат разработени — в съответствие с принципа на субсидиарност — на равнището на държавите-членки, в светлината на националните приоритети и на общите стратегически цели на Европейския съюз за следващото десетилетие.

Доброволчеството е важен израз на активното гражданско участие; то изгражда социален капитал, допринася за социалното сближаване и солидарността, предоставя ценни икономически ползи на обществото и възможност на отделните личности да реализират своя потенциал. Доброволчеството „се отнася за всички видове доброволчески дейности, които са израз на свободната воля, избора и мотивацията на дадено лице и не са насочени към финансова изгода. Предвид настоящата криза в Европа, демографските изменения и свързаните с тях предизвикателства, е важно да се признае ключовото значение на доброволчеството за отделните хора като фактор, който улеснява приобщаването, повишаването на личната отговорност и изграждането на умения и мрежи. Доброволчеството обаче трябва ясно да се разграничава от платения труд и по никакъв начин не следва да го замества. [Заклучения на Съвета, „Ролята на доброволческите дейности в социалната политика“, 3 октомври 2011 г.](#)

Преглед и анализ на законодателството и нормативната база по отношение на доброволството в европейските държави – партньори по проект VERSO

Прегледът е извършен на база материал, изготвен от инициативата „Студенти на стаж в парламента“ (<http://www.parliament.bg/students/index.php?action=displays&id=303>) . Прегледани са практики на над 12 страни от целия свят, като анализът е фокусиран върху страните-партньори по проекта Великобритания, Гърция, Германия, Дания, Испания, Холандия, Унгария.

Нормативната уредба е само част от по-широкия социален и институционален контекст, определящ разпространението на доброволството в дадена страна. Нивото на доброволство зависи от множество други фактори, като например икономическата и политическа ситуация, имиджа и степента на развитие на третия сектор, установените традиции за доброволство, пазарът на труда. Опитът на страните в цяла Европа показва, че правната рамка се превръща във важен фактор, когато различните нормативни актове или липсата на правна защита създават пречки и препятствия пред доброволството. Следователно новата тенденция, особено в страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) е не само да се постигне общественото признание за доброволството, а да се създаде правна среда, която да го насърчава. Няколко европейски държави вече приеха закони или отделни разпоредби, регулиращи доброволството, като например Чешката република, Унгария, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Полша, Португалия, Румъния и Испания. Други страни, включително Хърватия и Босна и Херцеговина, са в процес на разработване на подобно законодателство.

Международните организации са осъзнали колко е важна правната рамка и призовават държавите да регулират и насърчават доброволството. Например, Резолюцията, приета от Генералната Асамблея на ООН: 6/38 препоръчва страните да създадат "благоприятна фискална, законодателна и друга рамка, включително за организации на местно ниво и нестопански организации, занимаващи се с доброволство по следните начини:

- (i) Въвеждане на благоприятно законодателство. Целта е да се насърчават и вдъхновяват гражданите да полагат доброволен труд, като това трябва да бъде въпрос на личен избор на индивида или организацията; освен това може да се улесни доброволството на служители. Могат да бъдат предоставяни данъчни стимули и субсидии за организации, както и покритие и защита против рискове, по подходящ за съответното общество начин;
- (ii) Улесняване изграждането на партньорства около дейности на гражданското общество на доброволни начала, включително такива за съвместно планиране, изпълнение и мониторинг. Това би могло да включва доброволство на служители от частния сектор."

Препоръката на Съвета на Европа No.R (94) 4 също препоръчва на страните да дефинират доброволческата служба на национално ниво, подчертавайки образователните ѝ аспекти и значимостта ѝ за обществото.

Генералната Асамблея чрез Препоръка 1496 (2001) за подобряване на статута и ролята на доброволците в обществото: Принос от Парламентарната Асамблея към Международната година на доброволците 2001 иска Комитета на Министрите да призоват страните-членки да се опитат да "установят и премахнат в законите и практиките си всички препятствия, които пряко или косвено пречат на хората да полагат доброволен труд, и да намалят данъчното бреме, което поставя в неизгодно положение доброволството" и "да дадат на доброволците правен статут и адекватна социална защита, като същевременно зачитат тяхната независимост и премахват финансовите пречки пред доброволството".

В процеса на стартиране на правни реформи възникват някои предварителни въпроси по отношение на връзката между нормативната уредба и доброволството, като например защо

доброволството трябва да бъде регулирано, до каква степен трябва да бъде регулирано, трябва ли доброволството да бъде регулирано чрез отделен закон? Няма еднозначен отговор на тези въпроси, но опитът на страните, предприели реформи за защита и регулиране на доброволството може да даде полезни напътствия на онези, които планират да стартират подобни инициативи.

Определение за доброволен труд

В повечето изследвани държави няма законово определение за доброволен труд. Изключение прави **Германия**. Обикновено определението се дава от министерство (**Дания**) или с акт на правителството (**Великобритания**). Определенията за доброволния труд в отделните държави, имат следните особености:

1. Във всички държави доброволният труд е неплатена дейност. Във **Великобритания** доброволците могат да получават някакви минимални финансови средства, но те трябва да са под размера на минималната работна заплата.
2. Във всички разгледани държави, положеният доброволен труд трябва да е в полза на обществото или отделен човек. Във **Великобритания** доброволният труд трябва или може да е от полза и на околната среда, а в **Холандия** е установено изискване доброволният труд да не е в полза на лица от семейството на доброволеца. В **Испания** законите изрично изключват от доброволческите онези дейности, които се осъществяват поради родствени, приятелски и добросъседски отношения. В **Унгария** доброволческите дейности се изпълняват за благо на обществото (социални грижи, защита на правата на човека, здравеопазване, култура, образование, наука, религия и т.н.).
3. Доброволният труд се полага по лично желание без принуда. Това е изрично отбелязано в **Холандия и Дания**. В **Испания** се изисква този труд да се осъществява свободно, без да има за основание някакво лично или юридическо задължение. В **Германия** доброволната дейност е съпроводена с педагогически контрол с цел да се засили самосъзнанието за отговорност към общото благо, както и социалният и межкултурен опит.

Законът и доброволният труд

В част от държавите доброволният труд не е изрично уреден, но се провежда политика за насърчаването му. Изключение прави **Испания**, където съществуват специални закони за доброволният труд. Те дават подробна уредба на редица положения като: права и задължения на доброволците, включването им в доброволческите организации, признаването на положения доброволен труд, средствата за насърчаване на доброволците, отговорност за вреди, причинени на трети лица. В част от разгледаните държави са уредени само отделни аспекти на доброволният труд. Във **Великобритания** такава уредба се среща в трудовото законодателство, но тя предоставя ограничени възможности на доброволците да бъдат третирани еднакво с останалите работещи. Доброволството като социален феномен допринася за по-активното участие на гражданите в обществения живот, спомага за изграждане на мрежи на местно ниво и създава чувство за отговорност за решаване на проблемите в отделните общности. Неотдавнашни изследвания във **Великобритания** показват, че доброволството може "да направи общността по-щастлива" и да донесе по-голяма удовлетвореност от живота. Доброволството е фундаментална и незаменима част от инициативите на гражданското общество. На първо място, доброволците са важен човешки ресурс за организациите от третия сектор. Според Сравнителния изследователски проект на "Джон

Хопкинс" доброволците представляват около 43% от работещите в гражданското общество в 35 проучвани страни. Само в Полша, например, 87% от НСО зависят от доброволци. Освен това, ако приносът на доброволците под формата на отделяното от тях време се изчисли според средната заплата за областите, в които са заети доброволците, той надхвърля приноса, получен от парични дарения. Проучване, проведено в 24 държави е показало, че средната финансова стойност на доброволчеството представлява 65% от приходите от нестопанска дейност спрямо 35% парични дарения. Във Великобритания, приносът към икономиката от хора, полагащи формално и неформално доброволен труд в общността възлиза на 42.6 милиарда британски паунда за 2003 г. Тези индикатори показват, че доброволчеството като пряк ангажимент на гражданите носи не само социални, но и икономически ползи. Доброволчеството предлага и възможности, особено за младежите и безработните, да развият или доусъвършенстват някои умения, да добият увереност и самочувствие, да бъдат обучени и подготвени да откликват на разнообразни възможности за трудова заетост. В допълнение, чрез доброволчеството възрастните хора могат да продължат да се ангажират и допринасят за общото благо и да чувстват, че уменията им все още се ценят. Това е важно за поддържането на тяхната жизненост и енергия, а същевременно допринася за поддържане на сътрудничеството и солидарността между поколенията. В **Холандия** доброволният труд отчасти е уреден в данъчното законодателство и в законодателството, касаещо общественото осигуряване. Приета от неправителствена организация е и Универсална декларация за доброволни усилия, закрепваща основните права и задължения на доброволците. В **Дания и Германия** са създадени органи, чиято цел е да откриват пречките за развитието на доброволния труд в законодателството и да подпомагат развитието му.

Почти всички закони съдържат постулата, че доброволчеството трябва да се извършва в обществена полза, но някои законодателства, като например румънското законодателство дефинира като общественоползни следните дейности: социално дело, социални грижи, защита на човешките права, здраве и здравеопазване, културни, образователни, обучителни, научни, хуманитарни, религиозни, благотворителни, спортни, екологични и социални и общностни дейности. Като цяло доброволците предоставят услугите си в полза на друго лице, което не е свързано с тях или на по-широка общност, организация, юридическо лице, обществен орган или дори в общ интерес (напр. защита на околната среда). Съгласно румънското законодателство бенефициентът на доброволческата дейност може да е физическо или юридическо лице, в полза на което се извършва подобна дейност и се подчертава, че приемащата организация също може да е получател на доброволческия труд. **Испанското** законодателство, например, изключва доброволческите действия, извършвани извън обществени или частни нестопански организации, по семейни причини или по силата на приятелство или съседство. По същия начин в румънското законодателство се споменава, че "самостоятелни и епизодични доброволчески дейности, освен онези, които се извършват в рамките на взаимоотношения с юридически лица, свързани със семейни, приятелски или съседски взаимоотношения, няма да се считат за доброволчество. (["Доброволчество и законодателство: ръководство"](#). Правни въпроси, засягащи доброволците и доброволчеството в Европа, Варшава, Полша, 23-26 януари 2002 г.)

В общия случай стажуването и алтернативната военна служба не би трябвало да се считат за доброволчество, макар и да не се заплаща възнаграждение за услугите. Ако "свободен избор" означава свободата човек да реши дали и доколко желае да полага доброволен труд, тогава всяко наказание или ущърб от неизпълнение на дейността ще е един от индикаторите, че тя не се изпълнява в резултат на "свободен избор". Зад стажантството и алтернативната военна служба стои държавно задължение или изискване на образователна институция или професионална камара, която мотивира тези дейности. Наличието на подобно изискване не позволява те да бъдат

квалифицирани като традиционна форма на доброволчество. Елементът на свободен избор, който е засегнат в случая, надделява над аспекта, че тези дейности се извършват безвъзмездно. Свободата на избор означава също така, че доброволецът може да прекрати дейността си във всеки един момент, или при условията, посочени в договора или друга форма на споразумение с приемащата организация. За отслужващите алтернативна военна служба и за стажантите има последици, ако не изпълнят поставените задачи. В това отношение **испанското законодателство** предвижда, че доброволството трябва да се извършва от алтруистични подбуди, като израз на солидарност, и свободно, без да произтича от лично или правно задължение. Съгласно **унгарския закон** дейността не се счита за доброволна и общественополезна, ако се извършва в полза на лицето или на негов близък роднина, ако подобна дейност се предвижда по закон, основава се на решение на съд или се определя от други власти, и ако страните са се споразумели за подобна дейност по друго правоотношение. Законът дори дефинира детайлно подобни не-доброволчески споразумения в отделни членове. Комюникето от Европейската Комисия до Съвета също подчертава, че алтернативната военна служба не е доброволческа дейност. Законодателството на Република Чехия посочва, че изпълнението на военна служба или на алтернативна гражданска служба представлява пречка пред извършването на доброволчески услуги.

В **унгарското** законодателство са заложили само най-общи насоки за това какво трябва да съдържа доброволческият договор: описание (съдържание) и място на доброволческата дейност в обществен интерес, поставеният срок за изпълнение на работата, почивката и паричната помощ, която се отпуска на доброволеца и третирането му в случай на прекратяване на доброволческия договор. Освен това се посочва, че доброволческият договор трябва да бъде писмен в случаите, когато: доброволството се изпълнява в продължение на поне 10 дни (при доброволците под 18-годишна възраст или пълнолетни с ограничена дееспособност, минимум два дни); доброволецът получава парична помощ; доброволецът извършва строителни дейности, изискващи строително разрешение; доброволството се извършва в чужбина; правото на някоя от страните на незабавно прекратяване е ограничено; по молба на доброволеца; ако се изисква от други закони и др.

Доброволците трябва да бъдат информирани за правата, задълженията и специфичните особености на доброволческия ангажимент, преди да започнат дейността, за да могат да вземат информирано решение за конкретиката на доброволството и дали да се включат в доброволческото правоотношение. Изискването за разкриване на съществена информация относно доброволческия ангажимент е важно, тъй като гарантира, че (1) доброволците се ангажират с дейностите, които са очаквали или които са били мотивът за ангажирането им, (2) доброволците разбират какви са правата им и обстоятелствата, които определят тези права и (3) те са информирани за възможните опасности, които биха могли да възникнат от доброволческата дейност. Изискването за разкриване на информация спомага да се сведат до минимум всички потенциални недоразумения, които биха могли да възникнат във връзка с облагите, които доброволците или организациите могат да очакват, че ще спечелят от правоотношението (напр. доброволците да очакват обучение, организациите да очакват ангажимент на пълен работен ден, когато на доброволците се възлага да съдействат при осъществяването на дадено събитие). Освен това изискването гарантира, че са удовлетворени очакванията на доброволците във връзка с възложените им доброволчески задачи (напр. дали ще бъдат ангажирани в сфера, свързана с техните умения и интереси или от тях ще се изисква да изпълняват административни задачи в офиса). Ако доброволческото задание не отговаря на очакванията на доброволците, това може да доведе до спад на ентузиазма и да обезсърчи доброволството. В допълнение, това изискване помага да се изяснят финансовите договорености, особено по отношение на възстановяването на резонните разходи (вж. по-долу). Изискването за разкриване на информация може да е част от писмен договор или да бъде съобщено на

доброволеца преди започване на дейността. Международните експерти препоръчват в случаите, когато няма писмен договор информацията да е в текстова форма и да се връчва на доброволеца или да се поставя на видно място.

Някои законодателства предвиждат и други права за доброволците, които признават, че доброволците могат и трябва да получават изгода от ангажимента си. Това е особено важно за младите доброволци, които могат да развиват определени умения и да бъдат обучавани за бъдеща работа. Например, **португалското** законодателство предвижда, че доброволците трябва да имат достъп до начални и текущи обучителни програми, за да усъвършенстват извършването на доброволчески услуги, да имат доброволчески документ за самоличност, да се отчита мнението им при вземане на решения, засягащи развитието на доброволчеството. Сред минималните права **румънското** законодателство предвижда и активното участие на доброволците в разработването и изпълнението на програмата, за която е сключен договорът и правото да бъдат зачислявани към дейности в съответствие с професионалното им обучение. **Полското** законодателство предвижда също така, че организацията-бенефициент може да покрива разходите за обучение на доброволците.

Някои законодателства, като **румънското**, също така посочват, че доброволците трябва да имат право на равни възможности и третиране при извършването на услугите. **Унгарският** закон съдържа правила във връзка със защитата на данни, като предвижда, че организацията не може да разкрива информация за доброволеца пред трети страни, освен ако това не е уредено в закон или подобно разкриване не се изисква за целите на този закон.

В допълнение към правата, доброволците имат и някои задължения, които възникват от правоотношенията им. Фактът, че предоставят услуги на доброволна основа по своя собствена воля не ги освобождава от някои задължения, които могат да възникнат от доброволческите правоотношения, с които са се ангажирали. Това е особено релевантно в случаите на официално, дългосрочно доброволческо правоотношение, тъй като помага да се обезпечи, че организацията и крайните бенефициенти действително получават услугата и гарантира добросъвестно изпълнение на дейностите. За тази цел португалското законодателство отчита отговорността на доброволците да упражняват дейностите, които са се ангажирали да изпълняват с оглед на очакванията, които са предизвикали у получателите на услугата като основен принцип на доброволчеството. В общия случай не е необходимо законите да регулират експлицитно всички задължения на доброволчеството и могат да оставят подробностите да бъдат регулирани в доброволческия договор. В зависимост от конкретния вид доброволчество, което се стремят да регулират, законите могат да изброят минималните задължения или да дадат обща рамка. В **Унгария** доброволците са задължени да изпълняват дейностите си лично и в изпълнение на съответните нормативни актове, професионални и етични изисквания и инструкции на приемащата организация. Те трябва да опазват личните данни, търговски или други тайни, които могат да придобият при извършване на дейността. В **Румъния** доброволците са задължени да изпълняват задачите, възложени им от приемащата организация; да спазват конфиденциалност по отношение на информацията, до която имат достъп поради или по време на изпълнение на доброволческите дейности, да участват в организирани лекции, инициирани или предложени от организацията и да пазят ползваната от тях материална база. Важно е в правната рамка да се обърне внимание и на въпроса за отговорността, тъй като в нея не само се защитават трети страни от (не)предумишлени щети, но и доброволците от щети или наранявания, които могат да причинят. Като цяло въпросът за отговорността в случай на доброволчество трябва да е в обхвата на отговорността по гражданско право (договори, деликти). Като добра практика, организациите трябва да сключват застрахователни полици за отговорност на доброволците и при възможност да покриват всички форми на нехайство, допускани от

доброволците. **Унгарското** законодателство съдържа подробни разпоредби по отношение на въпросите, свързани с отговорността. По-конкретно доброволците са задължени да уведомяват организацията, ако дейността, която им е възложено да извършат може да причини щети. Доброволците, които са направили подобно уведомление не носят отговорност за причинените щети. Приемашите организации трябва да сключат застрахователен договор за отговорност, за да изплатят обезщетение за щети, които могат да бъдат причинени при предоставяне на услугите и имат право да ползват доброволец, само ако подобна застраховка за отговорност покрива и щети, причинени от доброволеца. Приемашите организации носят отговорност за щети, причинени от доброволеца на трета страна, но ако щетата е причинена от "виновно поведение на доброволеца", организацията може да предяви иск за покриване на щетите от доброволеца, освен ако в доброволческия договор не е записано друго и не е длъжна да плати обезщетение. Приемашите организации могат да бъдат освободени от отговорност, само ако докажат, че щетите са нанесени от неизбежна причина извън обсега на действията им, или че доброволецът безусловно не е можел да постъпи по друг начин. И накрая, близките роднини на доброволците могат да предявят иск за обезщетение за щети поради смърт на доброволеца. В **Румъния**, въпросите за отговорността, възникващи от доброволческите правоотношения са субект на разпоредбите на Гражданския кодекс. **Италианското** законодателство също създава задължение за организациите да застраховат доброволците срещу отговорност пред трети страни във връзка с изпълнението на дейността им. **Чешкото** законодателство задължава делегиращата организация да сключи застрахователен договор за материални щети или медицински вреди, нанесени на доброволеца (причинени от самия него или от друг извършител). Освен това, доброволецът е отговорен само за вредите, нанесени умишлено. Някои законодателства създават и допълнителни стимули с цел да насърчават и поощряват по-широко доброволческо участие. В **Република Чехия**, държавата може да дава субсидии на делегиращата организация, които покриват: застрахователните плащания; част от разходите, свързани със счетоводната отчетност на доброволците, тяхната подготовка за извършване на доброволчески услуги и организация на изпълнението на доброволческите услуги, плащания за пенсионно осигуряване за доброволец, изчислени на минимална база в случаи на дългосрочни доброволчески услуги, надхвърлящи средно 20 часа седмично.

Правното регламентиране, което ограничава или предотвратява доброволчеството, защото е прекалено описателно или не отчита местните доброволчески традиции, следва да се избягва, а доброволческите организации следва да бъдат включвани пряко във формулирането на подобно законодателство. Докато в някои страни липсата на законодателна рамка не е пречка за доброволците и доброволческите организации, в други страни тази липса затруднява дейността им, а в трети доброволците имат ограничен достъп до извършването на доброволческа дейност в резултат от ограничителните правни рамки.

Към доброволчеството трябва да се приеме подход, основаващ се на/центриран върху доброволното начало, за да се осигури качество, признаване, защита и достъп без никаква дискриминация. Правата, достойнството и отговорностите на доброволците следва да бъдат признавани и зачитани, а доброволците и техните организации трябва да бъдат запознати с тях.

Следва да се обърне специално внимание на доброволчеството в качеството му на инструмент за постигане на целите на стратегията „Европа 2020“. Поради това е жизненоважно доброволчеството да бъде включено в националните програми за реформи, за да се гарантира, че то ще бъде подкрепено.

Много малко международни договори или документи дават насоки за основните характеристики, които трябва да се съдържат в правната дефиниция на доброволчеството. В Комюникето от Европейската комисия до Съвета се посочва, че съществуват различни традиции и практики за

доброволчество и те трябва да бъдат отчетени при регулирането му. Доброволството се определя като всякакъв вид доброволни ангажименти, притежаващи следните характеристики: "отворени за всички, неплатени, изпълнявани по собствена свободна воля, образователни (аспект на неформално обучение) и с добавена социална стойност." В допълнение, доброволческата служба се определя като "част от доброволческите дейности и отличаваща се със следните допълнителни аспекти: фиксиран срок; ясни цели, съдържание, задачи, структура и рамка; подходяща подкрепа и правна и социална закрила."

Конвенцията за насърчаване на транснационална дългосрочна доброволческа служба за младежи регулира доброволческата дейност на лица в друга държава и дефинира доброволеца като "лице със законно местожителство в дадена Страна, което пребивава законно на територията на друга Страна за продължителен период от време, не по-малко от три месеца и не повече от дванайсет месеца, за да изпълнява доброволни дейности на пълно работно време." Конвенцията подчертава и основните черти на всяко доброволческо правоотношение, като заявява, че доброволческата дейност е неплатена и се основава на свободно лично решение на доброволеца. Освен това доброволството не може да замени задължителната национална военна служба или платената трудова заетост.

Ръководството, разработено от Червения кръст, предлага две дефиниции, които могат да дадат напътствия на националните законодатели:

- "Доброволството е група от дейности, извършвани от физически лица, сдружения или юридически лица, за общото благо, въз основа на свободен избор и без намерение за финансови печалби, извън рамката на трудова заетост, търговски правоотношения или държавна служба", или
- "Доброволец е лице, което по собствен свободен избор предлага времето, труда и уменията си, епизодично или редовно, без да очаква друго обезщетение, освен възстановяване на резонни разходи и помощ за издръжка, необходима за изпълнение на задачите му като доброволец, в обществена полза, индивидуално или в рамките на неформални или официално регистрирани неправителствени нестопански организации или обществени структури, на национално или транснационално ниво".

Всички закони в отделните страни като цяло дефинират доброволството като дейности, изпълнявани от физически лица въз основа на свободната им воля, в полза на други и безвъзмездно. Освен това, някои от националните закони посочват доброволството като нещо отделно от трудовата заетост

Анализи на отделни страни показват, че неблагоприятната нормативна уредба може да постави сериозни спънки пред доброволството, тъй като много от националните закони възпрепятстват доброволството или не го подкрепят. Това е особено валидно за онези страни от ЦИЕ, в които доброволството не е неделима част от обществената култура. И обратно, в страните, където има добре установени традиции на доброволчество, като например **Великобритания или Германия**, доброволството и доброволците са имплицитно защитени и интегрирани в различни нормативни актове. Въпросите, свързани с нормативната уредба придобиват особена значимост за онези доброволчески дейности, които изискват ежедневен ангажимент за по-дълъг период. Множество закони засягат дългосрочните доброволци както пряко, така и косвено, като например трудовото и данъчно законодателство или законите за отговорността. Възможните проблеми, възникващи в резултат на липсата на правна защита варират от неправилно прилагане на трудовото законодателство, до данъчното облагане на времето, отделено за доброволчество; загуба на

помощи за безработица; въпроси, свързани с отговорността; доброволци, работещи при опасни условия и непознати с правата и отговорностите си.

Тъй като доброволчеството се счита за даряване на време и усилия, доброволческите услуги трябва да бъдат извършвани без възнаграждение. **Полското законодателство** дори изрично посочва, че "стойността на услугите, предоставяни от доброволци не представлява дарение за бенефициент по силата на Гражданския кодекс и данъчното законодателство." **Италианското** законодателство изрично посочва, че доброволецът не може да получава заплащане по какъвто и да било начин, дори и от бенефициента. Според **унгарското** законодателство всяка финансова печалба от доброволец и/или близък роднина в резултат на доброволчеството се счита за възнаграждение. Доброволците и организациите трябва да бъдат свободни да регулират спецификата на своите взаимоотношения. Правната рамка трябва да позволява на доброволците и организациите да дефинират отношенията си чрез официални споразумения и да дава общите принципи и насоки в този процес. Законите, обаче, не бива да се стремят да регулират съдържанието на подобни споразумения в детайли поради различните форми на доброволчество, които съществуват в практиката и поради различните обстоятелства, при които се извършват. В допълнение, признаването на доброволческите споразумения може да спомогне да се разграничат доброволческите от трудовите правоотношения. Това е особено полезно в случаите, когато държавните власти често тълкуват погрешно доброволчески отношения като неплатен труд. Трябва да се подчертае, че възможността да се сключи споразумение за доброволчество не бива да пречи на доброволците да предоставят доброволчески услуги без изрично или писмено споразумение. Последното е особено важно за краткосрочни доброволчески ангажименти.

Специфичните за дадена страна закони, особено в региона на ЦИЕ имат склонност да регулират детайлно доброволческите споразумения. Доброволчеството съгласно законодателството в **Румъния** има договорен характер и писмената форма е задължителна. Според **чешкото** законодателство доброволецът извършва доброволчески услуги на базата на договор, сключен с делегираща организация, който трябва да е в писмена форма в случай на дългосрочна доброволческа служба или в случай на краткосрочна доброволческа служба в чужбина.

Законовите разпоредби могат и трябва да:

- Разграничават доброволческите от други видове правно признати или регулирани правоотношения;
- Изяснят, че доброволческите услуги трябва да се извършват без възнаграждение, тъй като доброволчеството се разбира като даряване на време и усилия;
- Дадат на доброволците право да им бъдат възстановени разходите и да освободят подобно възстановяване от данъчно облагане;
- Определят правата и задълженията на доброволците;
- Защитят доброволците, докато извършват доброволческата си дейност;
- Гарантират правото на помощи за безработица;
- Въведат правила за защита на трети страни срещу щети, нанесени поради доброволческа дейност;
- Дадат възможност за осигуряване на доброволците;
- Осигурят възможност за международно доброволчество.

При регулирането на доброволчеството, правителствата трябва да си поставят ясни политики и цели, които искат да постигнат и в съответствие с тях да определят вида доброволчески дейности, които желаят да регулират. Местните традиции за доброволчество трябва да бъдат отчетени при

определяне на подходящия подход. В противен случай законите могат да се окажат спънка пред спонтанните инициативи, да създадат бремене за малките организации и да изиграят възпиращ ефект върху общата култура на доброволчеството, като дадат предимства на определена форма на доброволчество пред друга. Преди да се пристъпи към правна реформа е много важно всяка страна да направи обстоен анализ на правния си режим. За да се обезпечи, че законодателните инициативи са насочени към реалните потребности на доброволческата общност, правителствата трябва да гарантират, че е потърсено мнението на всички заинтересовани страни в процеса и коментарите им са взети предвид при съставянето на проектите на нормативни актове. И накрая, всички правителства трябва да отчитат факта, че доброволчеството е инициатива на гражданите, които на базата на свободната си воля искат да бъдат активна част от общността, за да облекчат местни проблеми и да допринесат за постигането на различни социални и хуманитарни цели. Тази активност трябва да бъде оценявана, култивирана и улеснявана посредством държавни политики, за да могат както неформалните, така и формалните доброволчески инициативи да процъфтяват и да спомагат за създаването на едно по-добро общество за всички.

Възстановяване на разходите

Несъвместимостта на финансовото възнаграждение за извършваната дейност с доброволчеството не означава, че на доброволеца не могат да се възстановяват разходите, които възникват, докато полага доброволен труд. Трябва да бъде позволено да се възстановяват резонни разходи, свързани с извършването на услугите (напр. пътни разноски, нощувки, храна), за които е постигната предварителна договореност и които доброволецът поиска да му бъдат възстановени. Всички законодателства предвиждат възможност да се възстановяват разходи на доброволци, направени по време на изпълнение на дейността.

Разделителната линия между възнаграждение и възстановяване на разходите е много тънка. Ето защо законите трябва да изясняват, че възстановяването се извършва само за действително направени разходи. Ако на доброволците се плаща по фиксирана тарифа (дори да е по-ниска от пазарната стойност за съответната услуга), могат да възникнат проблеми с трудовото законодателство, тъй като ще е трудно такова заплащане да се разграничи от възнаграждение и може да породи въпроси, свързани с данъчно облагане, социални помощи и минимална работна заплата. В допълнение, в последните години все повече се разбира и цени ползата, която доброволците носят на общността. Ето защо някои законодатели започват да обсъждат възможността за създаване на стимули и награди за доброволчеството. Експертите са на мнение, че стига да няма договореност за подобни награди и да не бъдат очаквани при дадените обстоятелства, те трябва да бъдат позволени и не бива да се отразяват на правния статут на доброволеца. **Румънското** законодателство предвижда, че доброволците имат право да получават почетни звания, медали и бонуси при условията, предвидени в закона. **Унгарското** законодателство позволява на доброволците да получават бонус, стига годишната сума на подобна парична сума да не надхвърля 20% от преобладаващата задължителна месечна минимална работна заплата. Но като цяло организациите трябва да избягват да предлагат финансови подаръци, тъй като те могат да се сметнат за заплащане. Това е важно не само с цел доброволците да бъдат различавани от платените служители, но и защото е в пряко противоречие с естеството на доброволчеството, което в основата си разграничава тази дейност от другите, тъй като се основава на добра воля, а не на очакване за финансови облаги. Ако определен доброволец трябва да получи възнаграждение, това може да повиши очакванията сред останалите доброволци, а в по-широк мащаб и в обществото. Подобни

практики лесно могат да хвърлят сянка върху цялата концепция и в крайна сметка да доведат до по-зорко наблюдение от страна на трудовите инспектори, които ще държат да се уверят, че доброволството не води до трудови нарушения или избягване на данъчни задължения.

В повечето от разгледаните държави няма законови изисквания за възстановяване на разходите на доброволците. Изключение са **Испания**, **Германия** и **Холандия**. В държавите, в които се възстановяват разходите, това се извършва от държавата или организацията, които организират доброволния труд. В **Холандия** Координационният закон за обществено осигуряване (The Coordination Law on Social Insurance 1987) предвижда доброволците да получават до 20 евро седмично и 700 годишно (максималната сума често се променя), независимо от това какви са реалните им разходи и независимо дали доброволецът участва в една или повече организации за доброволен труд. В случай, че възстановените от организацията за доброволен труд средства надхвърлят определения лимит без необходимата обосновка, организацията ще трябва да плаща данъци и осигурителни вноски. В Закона за доброволна социална година в **Германия** се предвижда възстановяване на съответните суми за покриването на нуждите от жилище и работно облекло. В **Дания** възстановяването на разходите зависи изцяло от политиката на организацията за доброволен труд, която го организира. В **Испания** възстановяването на необходимите за изпълнението на дейността разходи, както и предоставянето на необходимите за целта средства е субективно право на доброволеца, на което кореспондира субективно задължение на доброволческата организация, към която той се числи. В **Германия**, **Холандия** и **Дания** се предвиждат данъчни облекчения за организациите и/или доброволците. В **Холандия** са необлагаеми доброволните приходи, възлизащи на по-малко от 700 евро годишно. Във всички държави е предвидено застраховане на доброволеца, но в повечето то не е задължително. Във **Великобритания** е задължителна само застраховка срещу публична отговорност. За доброволците, идващи по Европейски младежки програми, разходите се поемат от Европейската комисия, която трябва да сключи договор със застрахователна компания. В **Холандия**, въпреки че липсва задължение за застраховане, повечето организации застраховат доброволците, а в **Дания** - само когато не бъдат застраховани от организацията. Доброволците, граждани на държави-членки на Европейския съюз притежават карта за здравно осигуряване, осигуряваща безплатни здравни услуги и грижи в рамките на ЕС.

В **Холандия** доброволците не губят правото си на различни видове социални помощи, стига да са от категорията, която има право да ги получава – студенти, безработни, нетрудоспособни. В **Германия** хората с увреждания получават данъчни облекчения, а в **Дания** доброволците, получаващи помощи за безработен могат да полагат доброволен труд в рамките на 4 часа седмично, без да губят помощите си. Семействата с деца до 18 години имат право на семейни добавки, като семейството им не губи правото върху добавките, ако децата полагат доброволен труд. В **Германия** няма изискване за задължително осигуряване и отношенията между доброволците и организацията се уреждат от Закона за защита на работника и Закона за провеждане на отпуските.

Законът трябва да дава право на доброволците да поискат да им бъдат възстановени разходите, направени във връзка с извършените от тях доброволчески услуги. Освен това подобно възстановяване трябва да е освободено от данъци. Това освобождаване би могло да е ограничено до нивото на резонните разходи по отношение на степента и интензивността на услугите им. Освен това, макар че законът трябва да дава право на доброволците да получават възстановяване на разходите, той трябва и да им позволява да се отказват от това право, тъй като някои доброволци могат да не желаят разходите им да бъдат възстановявани или да искат да дарят не само време, но и да подпомогнат финансово извършването на дейността.

Някои законодателства дават общи насоки за това кои видове разходи могат да бъдат възстановени, а други подробно изреждат съответните разходи. Например, **португалското** законодателство

посочва, че на доброволците трябва да се възстановяват всички суми, похарчени при упражняване на дейностите, ако са надлежно оправдани, в рамките на лимитите, установени от съответните органи. По аналогичен начин според италианското законодателство на доброволците могат да бъдат възстановени разходите, направени по повод на дейността в рамките на лимитите, определени от организациите, към които принадлежат доброволците. Според **полското** законодателство, организациите са задължени да покриват пътните и дневни разноски, свързани с изпълнението на дейностите съгласно правилата, приложими за служители, както са определени в съответните нормативни актове. Организациите могат да покриват и други належащи разходи, поети от доброволеца, свързани с извършването от него услуги в полза на бенефициента съгласно разпоредбите, описани в отделни нормативни актове, които се отнасят до работодателите. Освен това законът позволява на доброволците да освобождават организацията изцяло или частично от задължението да възстановява разходи, но това трябва да се извършва задължително в писмена форма. **Унгарското** законодателство също изброява поименно всички разходи, които не се считат за възнаграждение, като: работно облекло, защитно оборудване или материали, транспорт, нощувка или храна, осигурени на доброволците или възстановяване на разходите за тях, разноските за ползване на лично моторно превозно средство в полза на приемащата организация, ваксинация, медицински преглед и други услуги за превенция на заболявания, разходи за обучение, осигуряване или възстановяване на разноски за храна, грижи и обучение на животното на доброволеца. Законът описва подробно и условията, при които доброволците могат да получават дневни разходи. Например, законът предвижда физическите лица, които са доброволци в повече от една организация да получават дневни разходи само от една организация в даден период, а доброволецът трябва да уведоми останалите организации за това споразумение.

Социално осигуряване, застраховки, безопасни условия на труд

Социалните придобивки, като здравни и пенсионни осигуровки и застраховка срещу злополука са в сферата на трудовите правоотношения, тъй като са пряко свързани със заплатите или други форми на заплащане, които получават лицата. Доброволчеството е дейност, която не изисква възнаграждение и следователно обикновено не се покрива от тези системи. Социалните осигуровки не са въпрос, който трябва да се решава в случаите на нерегулярно, краткосрочно доброволчество или доброволчество на работещи или учащи. Страните, обаче, трябва да помислят за заплащане на социални осигуровки на онези доброволци, които предоставят услугите си за по-дълъг период от време или на пълен работен ден. В общия случай, законодателството трябва да предостави възможност на организациите да предложат частно социално осигуряване на свои разноски и тези осигуровки не следва да подлежат на данъчно облагане. Освен това тези осигуровки не бива да се считат за възнаграждение и не бива да се отразяват на статута на доброволците. **Унгарското** законодателство изрично посочва, че застраховките "Живот", здравните осигуровки и застраховките срещу злополука или отговорност не се считат за възнаграждение.

В зависимост от целта на закона и вида на регулираното доброволчество страните трябва да обмислят включването на доброволците в държавните системи за социално осигуряване, които биха могли да се ограничат и прилагат само при доброволчество с конкретни общественополлезни цели. Законите в страните трябва да гарантират, че работещите лица не губят придобивките, на които имат право в резултат на доброволческите им ангажименти. Както е отбелязано по-горе, това е важно, тъй като посредством доброволчество безработните лица могат да изградят умения и да станат подготвени да отговорят на потребностите на трудовия пазар, след като бъдат наети на работа.

Освен това доброволството им дава възможност да повишат своя ентузиазъм и увереност в способността им да изпълняват определена работа в бъдеще.

И накрая, доброволците трябва да бъдат защитени по отношение на мястото и условията, в които извършват услугите си. Те трябва да бъдат поставени при същите стандарти за безопасност, както и работещите, а организациите трябва да гарантират, че условията не са опасни за тяхното здраве и възможностите за злополука са сведени до минимум. Когато доброволческата дейност може да изложи доброволците на рискови условия, те трябва да бъдат изрично уведомени за това преди започване на дейността.

В **Унгария** организациите трябва да осигуряват безопасни и не-рискови условия и могат да сключват застрахователен договор, а доброволците могат да откажат да изпълняват дадена дейност, ако тя представлява пряка заплаха за живота, здравето или физическата им безопасност. Сключването и поддръжката на застраховка срещу злополука, здравни и други рискове е изброено сред минималните права, които трябва да съдържа договорът на доброволеца в **Румъния**.

Полагане на доброволен труд в чужбина

В **Холандия и Великобритания** студентите и безработните, желаещи да полагат доброволен труд в чужбина след определен срок губят добавките, получавани в това им качество. Във **Великобритания** доброволците, полагачи доброволен труд в чужбина за срок по-дълъг от 6 седмици губят и правото на жилищни помощи. В **Германия** лицата, желаещи да полагат доброволен труд в чужбина трябва задължително да преминат през съответния езиков курс, който също се смята за прослужено време. Доброволците от държави-членки на ЕС не се нуждаят от разрешение за престой в другите държави-членки. В **Дания** има ограничение от 3 месеца, като гражданите на скандинавските държави могат да пребивават и да полагат доброволен труд без никакви разрешения и ограничения. В **Холандия и Великобритания** е необходимо и доказване на минимално необходим доход, с който доброволците да посрещнат непосредствените си нужди. В **Холандия** лица, които са прекарвали поне 6 месеца в център за бежанци, могат да полагат доброволен труд. Във **Великобритания** полагането на доброволен труд от чужденци е ограничено до 12 месеца.

Възможни пречки пред доброволческата дейност на трансгранично ниво

На базата на проучване, проведено в осем индустриализирани държави от университета „Джон Хопкинс“, както и въз основа на натрупания до момента опит от Европейската 2011 година, бяха набелязани възможните пречки за доброволческата дейност, по-специално на трансгранично ниво, а именно:

- Липса на ясна законодателна рамка: приблизително всяка пета държава-членка не разполага с ясна законодателна рамка и с ясни правила по отношение на доброволците и на доброволческата дейност. Например може да се предвиди по законодателен път задължително покритие за доброволците за здравно осигуряване и безопасност, както и задължително застраховка „Злополука“ и застраховка „Гражданска отговорност“
- Липса на национални стратегии за насърчаване на доброволческите дейности: необходимо е да бъдат създадени национални стратегии в областта на доброволството, които да обхващат следните аспекти: обучение, право на отпуск, социално осигуряване, право на обезщетение за

безработица за трансгранични доброволчески дейности, настаняване и възстановяване на разходите на собствени средства.

- Финансови ограничения: доброволческата дейност, макар и да се предоставя безвъзмездно, не е безплатна. Разчиташите на доброволческа дейност организации често са изправени пред недостиг на устойчиво финансиране, а съревнованието за наличните средства е безпощадно.
- Несъответствие между предлагане и търсене: засилващата се тенденция за превръщане на доброволческата дейност в професия води до известно несъответствие между нуждите на доброволческите организации и желанията на новите доброволци. Доброволците са готови да се включат в краткосрочни проекти, докато организациите се нуждаят от хора, които да се ангажират в дългосрочен план.
- Липса на признание: уменията, натрупани чрез доброволческа дейност, невинаги са достатъчно признати или подобаващо оценени. Може да се помисли за ефективно признаване на придобитите от доброволците умения чрез валидиране на придобития опит и признаване на еквивалентността му за целите на обучението и търсенето на работа. Освен това следва да се повиши общата осведоменост за значимостта на доброволческата дейност като израз на гражданското участие, което допринася за въпросите, които са общ проблем за всички държави членки като хармоничното развитие на обществото и икономическото и социално сближаване, както и да се насърчават доброволческите дейности, за да станат по-привлекателни за гражданите.
- Данъчни спънки: в данъчно отношение държавите-членки третираат различно доходите/средствата за издръжка на доброволците, както и възстановяването на разходите, направени от тях по време на доброволческата дейност. Вследствие на това доброволците могат да се сблъскат с данъчни спънки, когато осъществяват дейност на трансгранично ниво.
- Недостиг на данни: наличието на по-добри сравними данни за доброволчеството в държавите-членки може да допринесе за определяне на най-добрите практики и да подобри изготвянето на политиките.

Няколко конкретни примера на законодателно уреждане на доброволчеството

Унгария

Законът за доброволчески дейности в обществена полза (2005 г.) приема сравнително тесен регулаторен подход. Законът регулира извършването на "доброволчески дейности в обществен интерес" под шапката на различни видове юридически лица или "приемащи организации," като организации в обществена полза, държавни институции и публични и частни организации, предоставящи услуги в социалната, здравна, образователна или културна сфера или работа с малцинствата. Законът изрично предвижда, че не засяга доброволчество в други видове организации или лица, или сфери на дейност извън обхвата на този закон. Но това означава също така, че подробният списък с придобивки и закрила, които се предвиждат по този закон не обхващат останалите видове доброволчество. Тъй като над половината от регистрираните НСО нямат статут на организации в обществена полза, този закон на практика не покрива по-голямата част от НСО и техните доброволци. В допълнение, законът въвежда задължение за онези организации, които работят с доброволци, да се регистрират в съответното министерство; той очертава подробна и бюрократична процедура за регистрация и условия, при които може да бъде отказана регистрация. Организациите трябва да поддържат регистър на всички доброволци и да съхраняват данните за срок от 5 години след изтичане на правоотношението на доброволеца. Тези изисквания изглеждат

поставят ненужно голяма административна тежест върху доброволчеството. Унгарският закон е вероятно единственият, който регулира доброволческите правоотношения в подробни детайли.

В **Унгария** законът разглежда не само доброволчеството на непълнолетни, но и на хора с ограничена дееспособност. Лице с ограничена дееспособност и непълнолетно лице над 10-годишна възраст могат да извършват доброволчески дейности. Законът предвижда следната допълнителна защита: "(1) Лице под 18-годишна възраст или пълнолетно лице с ограничена дееспособност могат да извършват доброволчески дейности от обществен интерес, които отговарят на неговата възраст, физическо, душевно и морално развитие и способности и не представляват риск за здравето, развитието или изпълнението на задълженията му да посещава училище. (2) Доброволец под 16-годишна възраст или пълнолетен доброволец с ограничена дееспособност не могат да извършват доброволчески дейности в обществена полза в чужбина. (3) Доброволец под 18-годишна възраст не може да извършва доброволчески дейности в обществена полза между 8 ч. вечерта и 6 ч. сутринта."

Република Чехия

Законът за доброволческите услуги (2002 г.) дефинира само някои форми на доброволческа дейност и определя условията, при които чешката държава ще ги подкрепя. Законът предвижда наличието на ясна система и само доброволците, които попадат в рамките на тази система получават пряка правителствена подкрепа и защита. Съгласно този закон държавата дава акредитация на определени организации (наречени "делегиращи организации") и тези организации подбират и обучават доброволци в определени области, подписват договори с тях и ги изпращат в "приемащите организации". Държавните власти, организационните структури на държавата, властите и административните тела на звената за териториално самоуправление могат да ползват доброволчески услуги в рамките на целите, предвидени в Закона, и в този случай те придобиват статут на "приемаща организация". За съжаление хиляди доброволци, които помагат в различни организации или извън рамката на подобни организирани дейности не се признават и защитават от закона.

Испания

Испанският Закон за доброволческия труд от 1996 г. предвижда, че доброволчеството трябва да бъде изпълнявано в рамките на конкретен проект или програма, разработена от обществени или частни нестопански организации. Дейностите трябва да бъдат общественоползни в някоя от следните сфери: социално подпомагане, граждански въпроси, образование, култура, наука, спорт, здравеопазване, както и икономическо развитие, защита на околната среда и насърчаване на гражданското общество и доброволчеството. В допълнение към испанския Закон, множество автономни общности също са разработили отделни разпоредби за доброволчеството. Следователно този закон е приложим само за национални и транс-регионални програми и за доброволци в сфери, попадащи под изключителната юрисдикция на държавата.

Усвоени уроци

Регулирането на доброволчеството не е лесна задача и уроците от страните в целия регион могат да бъдат **обобщени в следните точки**, които не изчерпват темата:

1. важно да се осъзнае, че доброволчеството може да приема множество форми, от спонтанни квартални инициативи по конкретен повод до организирани, формални и дори договорно-обвързани ангажименти, които се извършват редовно или непрекъснато. Освен това

доброволците могат да действат в групи, в рамките на международни програми, по собствена инициатива или по чужда молба. Следователно понякога е трудно или дори опасно да се регулират правно всички възможни форми на доброволчество. По мнението на експертите, законодателите трябва да се погрижат "законите със специални цели да не ограничават възможностите за развитие на среда, благоприятстваща доброволството" – в противен случай цялата концепция ще бъде изкривена.

2. правителствата и НСО трябва да поставят ясни дългосрочни и преки цели за политиките, които искат да следват чрез регулиране на доброволството и да гарантират, че дори да регулират определен аспект на доброволството, не бива да забраняват съществуването на други форми (особено неформални или спонтанни доброволчески инициативи).
3. правната рамка трябва да улеснява, а не да контролира доброволството. Законът трябва да обезпечаваш защита и насърчаване на доброволството, а правните изисквания не бива да създават тежести и пречки пред доброволството. Свръх-регулирането на доброволството би създавало проблеми, тъй като може да възпрепятства спонтанните инициативи, да създаде бремене за малките НСО и да има възпиращ ефект върху доброволческия дух.
4. всяка държава трябва да реши дали и как да регулира доброволството въз основа на местните социални, културни и стопански условия. Особено важно е още в самото начало правителствата, в партньорство с НСО и други заинтересовани страни, да направят обстоен анализ на правните си режими и да установят какво е въздействието на местните закони върху доброволството, за да определят как биха могли да ги ревизират с оглед на местните потребности. Ако правната рамка възпира или възпрепятства доброволството, следващата стъпка е да се реши дали да се приеме отделен закон (каквото е случаят в Унгария, например), интегриран компонент на друг закон (напр. Латвия, Полша) или изменение на сегашното законодателство (напр. Литва), за да се премахнат препятствията.
5. липсва универсален начин за регулиране на доброволството, най-вече поради естеството на доброволческите инициативи, но и поради различните цели, които страните се стремят да постигнат чрез законодателството. Това трябва да се вземе предвид при анализа на различните подходи. Целите на държавната политика спрямо доброволството определят обхвата на регулирането, конкретната форма на доброволчество, която ще се регулира и различните аспекти на доброволчески взаимоотношения, осигуровки, стимули и защита, които правната система ще предвиди за тази форма.
6. законите, приети до момента в отделните европейски държави са много различни по отношение на дългосрочните и преки цели, които се стремят да постигнат, видовете доброволчество, които регулират и степента, до която желаят да регулират отношенията между доброволците и техните организации.

Възможности за финансиране на доброволци от ЕС

Европейските институции отдавна признават, че доброволческите организации играят много важна роля, като дават възможност на хората да се отплатят, доколкото могат, на обществото за полученото, както и като предоставят възможности за участие на гражданите в по-широк европейски контекст. Самият Европейски съюз понастоящем предоставя възможности за финансиране на доброволци и на доброволчески дейности в рамките на следните програми:

- По линия на програмата „Младежта в действие“ Европейската доброволческа служба (ЕДС) предоставя възможност на младите хора на възраст между 18 и 30 години да извършват

доброволческа дейност за период до 12 месеца извън родната си страна. Освен че подпомага местните общности, ЕДС позволява на доброволците да усвоят нови умения, да научат чужди езици и да открият нови култури.

- Програмата „Европа за гражданите“ на ЕС подпомага широк кръг от дейности и организации за насърчаване на европейското гражданство, като проектите за побратимяване на градове. В рамките на тази програма особено внимание се отделя на насърчаването на доброволчеството, което при това е определено като приоритет на програмата за 2011 г. – Европейска година на доброволческите дейности за насърчаване на активна гражданска позиция.
- Програмата за учене през целия живот включва програма „Грундвиг“, с която се насърчава участието на европейски граждани в доброволчески проекти в европейска държава, различна от родната им страна, като това им позволява да трупат знания и да споделят наученото и опита си отвъд националните граници.

В допълнение към програмите, насочени пряко към доброволците и доброволческите дейности, ЕС предлага широка гама от програми за финансиране, които са достъпни за доброволците, в следните области: разпределяне на храна, социална изолация и дискриминация, равенство между половете, превенция на наркотиците, подпомагане на жертвите на престъпления, обществено здравеопазване, защита на потребителите, както и околна среда и действия по климата.

Доброволчеството в Р България

Общ преглед

Доброволчеството в България е един от секторите, за които липсва официална статистическа информация с изключение на спорадични социологически проучвания и анализи на неправителствения сектор в страната. Данните за броя на младите доброволци в страната са на базата на национално представителни лонгитюдни социологически проучвания сред младите хора, както и от информация на неправителствения сектор в страната.

Като цяло нагласата на младежите в България към доброволчеството е положителна през последните четири години, но по-скоро на декларативно ниво. Реалната активност остава без съществена промяна.

В сравнение с други държави (в ЕС и извън него) младите хора, които полагат доброволен труд в страната са малко. Причините за недостатъчното разпространение на доброволчеството у нас могат да бъдат търсени на различни места и са обусловени от редица фактори – възпитание в семейството, липса на традиции, недостатъчен ресурс за финансиране на инициативи, липса на достатъчна мотивация, социално-икономическо положение и материален статус на младите хора, недостатъчна информация за работата на неправителствените организации, липса на нормативна база и др. Статистически проучвания¹ за страните в Източна Европа относно участие в доброволчески проекти и дейности, доброволчеството като цялостна концепция и ценност не е адекватно представено, а и

¹ Националното представително лонгитюдно изследване на Института за социални изследвания и маркетинг (ISSM), 2012 г.

липсват такива традиции, поради което България е на едно от последните места в сравнение с останалите държави-членки на ЕС.

За да бъдат преодолени тези тенденции е необходимо да бъде насърчавано включването на младежите и младежките организации в популяризирането на доброволчеството, да се предприемат мерки за подобряване на представата за доброволчеството, която имат младите хора, както и да се работи в посока на по-голяма публичност на дейността, която упражняват доброволците.

В международната година на доброволчеството една пета от анкетираните компании декларират увеличение на положения от техните служители доброволен труд (<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf>, Question 36(d) in the survey asked 'How often are you involved in any of the following activities outside of paid work – voluntary and charitable activities?'EQLS)

Изследване на *Националния център „Европейски младежки програми и инициативи“*, показва, че през последните години постепенно нараства броят на младите хора, участвали в благотворителни акции чрез труд, даряване на вещи и пари, като младежите на възраст 15-17 години са най-активни при даряване на своя труд .

Една от утвърдените в страната младежки доброволчески организации е *Българския младежки червен кръст (БМЧК)*, чийто членски състав устойчиво се увеличава през последните години. Наблюдава се и тенденция за все по-засилено участие и поемане на менторска роля на екипите в подготовката на ученическите екипи по първа помощ (УЕПП) в съответните области. Насърчаването на създаване на ученическите екипи през последните години дава положителни резултати и бележи значителен ръст през отчетния период.

Друга голяма организация изцяло основана на доброволен принцип в страната е *Организацията на българските скаути*, която има за цел осмисляне на свободното време на децата и младежите чрез 20 клуба в цялата страна. В дейностите редовно са включват 842 членове на организацията като периодично се привличат в отделни инициативи и няколко хиляди младежи, които не са членове.

Организацията Национален Алианс за Работа с Доброволци (НАРД) е учредена в Пловдив през май 2000 г. и функционира чрез създадена мрежа от 8 регионални, 17 местни и 6 центъра за обществена подкрепа. Това е най - голямата национална мрежа в страната към момента. Към организацията работят над 500 доброволци от Пловдив, Габрово, Ловеч, Варна, Хасково, Търговище, Разлог, Сопот, Раковски, Садово, Сединение, Кричим и Хисар. Мрежата е реализира годишно над 100 000 часа доброволен труд за различни инициативи и дейности в подкрепа на местните общности.

Проучване на състоянието на младежта през 2010 г., извършено от НЦИОМ показва, че 43% от младите хора се затрудняват, когато трябва да отговорят на въпроса с какъв проект или кауза биха се ангажирали лично. Сред имащите мнение най-висок дял (15%) заявяват, че биха помагали на деца в неравностойно положение (бедни, сираци, деца с увреждания). 8% посочват, че биха се ангажирали с проекти, насочени към възрастни, бедни или инвалиди, други 8% биха помагали да реализирането на екологични проекти, 5% - за спортни каузи, 4% - за каузи, свързани със здравни нужди (трансплантации, подпомагане на онкоболни, здравословно хранене и т.н.), 3% - за проекти, свързани с благоустройство, отново 3% - за културни проекти и 2% - за образователни проекти.

Жените два пъти по-често от мъжете приемат да се ангажират с проекти, свързани с деца в неравностойно положение, с проекти ориентирани към бедни и възрастни хора и дори с екология, докато спортът се очертава като типично мъжка кауза.

Според младите хора най-важните фактори при взимане на решение за ангажиране с доброволческа дейност са съчетанието на интересите им с възможностите за доброволчество, извлечените ползи от натрупания при доброволен труд опит и усещането за удовлетвореност.

Ценностите на доброволчеството все още не се възприемат от младите хора като позитивен фактор за развитието на личността, а те са важна проява на солидарност и гражданска активност, както и форма за неформално учене.

Според представители на неправителствени организации доброволчеството е социална дейност, при която водеща роля имат хуманните нагласи и активната социална позиция. Младите хора се нуждаят от ясен смисъл на всяка доброволческа акция и тогава с готовност участват. В резултат на участието си в тези граждански инициативи младите хора декларират, че са повишили мотивацията си за социална реализация.² По Програма за младежки дейности в периода 2009-2010, по подпрограма „Национални инициативи и кампании“ е иницирана и се реализира кампания за подкрепа на доброволческите дейности с млади хора в страната на тема **„Доброволчеството - възможност за неформално учене“**. В пилотната фаза са реализирани 3 проекта на територията на **София, Бургас и Шумен** като целите на проектите са популяризирането на доброволчеството като философия и начин на живот, осъзнаване на реалните ползи от доброволчеството за младите хора и обществото и привличане и мотивация на младите хора за участие в доброволчески дейности и кампании на национално и международно ниво. В дейностите по проекти са обхванати 2945 мъже и 3113 жени на възраст от 14 до 35 години. Резултатите от изпълнение на дейностите са:

Повишени знания и капацитет на участниците в проектите за доброволчеството като цяло, начините по които младежите биха могли да станат доброволци и местата, от които могат да получат допълнителна информация.

- Режисирани, заснети и промотирани 2 филма, популяризиращи доброволчеството, в местни и регионални медии.
- Повишена е обществената ангажираност на младите хора от общностите към участие в доброволчески инициативи.
- Създадена и въведена е персонална книжка на доброволеца – „Паспорт на доброволеца“
- Проведени са обучения, дискуссионни форуми, кръгли маси и фотоизложба, популяризиращи доброволчеството.

Социалните дейности, които *Българският младежки Червен кръст* реализира са в съответствие с основната цел за разширяване и разнообразяване на дейностите и услугите, насочени към децата и младите хора в риск с оглед на по-адекватно посрещане на техните нужди.

Дейностите на *Организацията на българските скаути* са насочени към включването на младите хора в различни екологични акции за почистване на природните паркове в страната и засаждане на нови гори. Провеждат се благотворителни акции за събиране на детски книги, които се предоставят на детски болници и отделения в страната под надслов "Подари още една усмивка", акции за набиране на средства за закупуване на оборудване за детски болнични отделения и раздаване на стипендия за талантиливи деца.

Анализ на състоянието

Все още младите хора в страната не са активни при използване на възможностите на доброволчеството като възможност за придобиване на компетенции, личностно и професионално развитие.

² Доклад на „Национална оценка на двете национални младежки програми - МИКЦ 2007-2010 г. и ПМД 2008 -2010 г.“

Причините за малкия брой проекти с български доброволци се базира на липсата на опит в организациите за разработване на проекти и сред младите хора за участие в по-дълготрайни доброволчески инициативи. Друга причина е недостатъчната информираност за възможностите на доброволчеството за кариерно ориентиране и професионалната реализация на младите хора, както и липсата на законодателство и ясни правила за работодателите в сферата на доброволчеството (застраховки, социални осигуровки, покриване на основни разходи на доброволеца и др.).

Организациите срещат също проблеми с осигуряване на необходимите разрешителни за престой на доброволците, които не са граждани на страни-членки на ЕС.

Изпълнението на информационните и комуникационните планове на Национален център „Европейски младежки програми и инициативи“ обхваща разнообразни инициативи, голяма част от които са насочени към разпространяване на знанието и ползата от доброволчеството - „Отворен ден на доброволците“ и „Бал на доброволците“, два национални конкурса за най-добър късометражен филм (<http://www.cinemastudents.bg/>) и най-добър резултат от проект, кампания за Европейската доброволческа служба (ЕДС) в интернет (<http://www.facebook.com/pages/EVS-Bulgaria>). През декември 2010 г. отбелязването на Международния ден на доброволеца се реализира в рамките на Националната информационна кампания за популяризиране на Европейската доброволческа служба с подкрепата на МОМН. Кампанията включва регионални работни и информационни срещи, насочени към организации и младежи на територията на цялата страна, както и пътуваща изложба, подготвена от доброволци. Ежегодният „Бал на доброволците“ се организира под формата на мултимедиен базар, на който се представят добри практики и проекти от Европейската доброволческа служба (ЕДС) организации и доброволци. В партньорство с НЦЕМПИ много ЕДС организации разпространяват информация и прессъобщения за проекти и събития, които осъществяват. Всички финансирани организации по дейност „Европейска доброволческа служба“ имат задължението да популяризират дейността си и им се отпускат средства за разходи за допълнително разпространение и приложение на резултатите от проведените проекти. На интернет страницата на НЦЕМПИ (www.youthbg.info) се публикуват добри практики от реализирани проекти по ЕДС, които популяризират доброволчеството и служат за добър пример на кандидатстващи организации и на младежи желаещи да бъдат доброволци. Провеждат се и анкети, с цел популяризиране на ЕДС, както и да се изследва осведомеността на младите хора относно ЕДС. Резултатите от проведените анкети показват добро познаване на Европейската доброволческа служба, както и на събитията и приоритетите на Европейската комисия, свързани с младежките политики. За гарантиране на качеството при работа с доброволци НЦЕМПИ осъществява акредитация на организациите, желаещи да посрещнат или изпратят доброволци. Всички кандидатстващи организации трябва да прилагат принципите на Хартата на Европейската доброволческа служба на всички етапи от проекта.

Правен статут на доброволеца, неговите права, задължения и отговорности

Предвидена е правна възможност, Държавата да подпомага и насърчава доброволческите дейности чрез данъчни, финансови, икономически и други облекчения, които ще бъдат предмет на уредба в специални закони. Регламентирани са видовете доброволчество, като се дава дефиниция за краткосрочно, дългосрочно и корпоративно доброволчество. Съгласно Закона за защита при бедствия, доброволец е лице, което участва в доброволно формиране за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и извънредни ситуации и отстраняване на последиците от тях. Доброволец може да е всяко дееспособно физическо лице, навършило 18 години, което е клинично

здро, не страда от психично заболяване и не е осъждано за умишлено престъпление от общ характер, освен ако е реабилитирано. Качеството на доброволец се придобива независимо от трудовото или служебното правоотношение на лицето. Законът определя компетентността на кмета на общината да създава доброволни формирания, по решение на общинския съвет. Задължение на кмета е и сключването на договор с доброволеца, осигуряване на обучение и екипировка, застраховане на доброволеца срещу злополука, настъпила при или по повод изпълнение на договорните му задължения, както и осигуряване на доброволеца за всички осигурени социални рискове.

За времето на обучение или изпълнение на задачи по предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и извънредни ситуации и отстраняване на последиците от тях доброволецът се смята в неплатен отпуск за изпълнение на граждански и обществени задължения, който му се признава за служебен или трудов стаж.

Законът предвижда, че доброволецът, който не е в трудови или служебни правоотношения към момента на неговото повикване за обучение или изпълнение на задачи по предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари, извънредни ситуации и отстраняване на последиците от тях, получава възнаграждение за сметка на републиканския бюджет при условия, по ред и в размери, определени от Министерския съвет.

Кодексът на труда предвижда задължението за работодателя да освобождава работника и служител за времето на обучение и участие в доброволните формирания за защита при бедствия. За времето на обучение или изпълнение на задачи по предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и извънредни ситуации и отстраняване на последиците от тях доброволецът се смята в неплатен отпуск за изпълнение на граждански и обществени задължения, който му се признава за служебен или трудов стаж. За времето на участие в тези мероприятията лицето получава възнаграждение за сметка на републиканския бюджет.

Изводи и препоръки за възможни политики на Столична община в областта на доброволчеството

Целта на тези препоръки е подпомагане процеса на нормативни промени /допълнения на територията на Столична община

1. Институционализация на доброволчеството може да има на местно ниво, а на национално следва да се извършва само координация на тези дейности (институционализация на национално ниво може да съществува в случай на бедствия и аварии с по-голям мащаб). С оглед на често неформалния характер на доброволчеството, институционализация следва да има само за дългосрочното доброволчество, като например Корпуса на мира
2. Разглеждането на проблемите, пред които е изправено доброволчеството не е самоцелно, а е с оглед използването му като част от инструментариума за насърчаване на активния живот на активните хора и развитието на солидарност между поколенията.
3. Една от основните причини за по-ниската степен на доброволчество са лошите условия на живот на някои групи хора, които често пъти трябва да се справят не само с нисък доход, но и с физически увреждания. Поради това е важно да се увеличат по-широкообхватните политически стратегии, като например националните политики в областта на здравеопазването и доходите, които са насочени към общо подобряване на условията на живот
4. Създаване на общински регистър на доброволците, както и да се направи централизиран сайт за доброволчеството – нещо като банка за обмен на идеи и да се организира национален форум на доброволческите организации за споделяне на опит и добри практики.

5. Създаване (вменяване на функции на общински служител) на „общински координатор за доброволчеството“ в Столична община за поддържане на информацията относно социални услуги, които могат да се предлагат и чрез доброволчески инициативи
6. Необходими са ясни стандарти и мерки за подкрепа, по-специално при разработването на доброволчески инициативи, насочени към социално изключени групи. От съществено значение е най-вече културата на признание за стойността на доброволчеството на местно и национално ниво, взаимствано като практика от примерите на страни-членки на ЕС.
7. Законодателството следва да задължава местните власти да предоставят подкрепа при извършване на доброволчески задачи и да дават приоритет на дейности в полза на младежи от категории или области в неравностойно положение.
8. Законите трябва да осигуряват подкрепа за схеми на служители- доброволци, които все по-често се включват в общите програми на корпорациите за социална отговорност. Това ще гарантира, че няма законови неясноти, които биха попречили на работодателите да позволяват на своите служители да извършват доброволческа дейност. **Експертите препоръчват времето, което служителите отделят за доброволчество в работно време да се счита за "отработени часове" по трудовото законодателство.** В подобни случаи работодателят трябва да бъде задължен да заплаща минималната работна заплата, бонуси за извънредна работа и други подобни разпоредби, обезпечавщи защитата на служителите. От направения анализ чрез това изследване може да се заключи, че основните причини, поради които страните следва да ревизират законите си или да приемат отделно законодателство са: да насърчават доброволчеството, да защитават доброволците и да премахват правните пречки.
9. Доброволчеството да бъде определено като приоритет (младежкото доброволчество в социалната сфера) в насоките за кандидатстване и да носи допълнително 10 точки в предстоящата покана и прием на проектни предложения по общинската програма "Европа" на Столичния общински съвет. По този начин ще се пилотират добри практики, ще се идентифицират заинтересованите активни организации и младежи и ще се изгради институционален капацитет, за да се вземе решение как общината да управлява този процес.
10. Да бъде обсъдена възможността за разработена част "Доброволчество " във вътрешната нормативна уредба на Столичен общински съвет
11. Чрез районните администрации да бъдат идентифицирани най-честите "столични практики" за доброволчество социалната сфера
12. Да бъде поискано от името на Столична община становище от НОИ и МТС относно признаването на стаж при извършване на доброволен труд и да се потърси инструмент и начин да се преодолеят пречките , така че летните ваканции да бъдат изпълнени с "доброволчески младежки кампании", по време на които на младите хора им се признава стаж.

Добри европейски практики, които могат да се проучат и прилагат в Столична община

- В Република Чехия държавата възстановява част от разходите в размер до 70%, а останалата част се поема от съответните организации. Държавата възстановява всички разходи, свързани със застраховането, но само при условие, че е извършван доброволен труд заповече от 3 месеца. При тази система правителството раздава **ваучери на таргетни групи**, които те могат да използват за закупуване на услуги. Притежателят на ваучера може да избира измежду различни доставчици на услуги, обикновено в сферата на здравеопазването, образованието и култура и да плати за услугата с такъв ваучер. **Ваучерната система може да има различни**

форми, в това число и изричен ваучер, подразбиращ се ваучер и ваучер за възстановяване на суми. Такава система може да бъде ползотворна, ако има различни доставчици на услуги и реална конкуренция в дадената сфера на услугите. Освен това, тя може да затрудни бенефициентите при разграничаване на отделните доставчици на услуги и оценяване на качеството на услугата. От друга страна, ваучерната система може да мотивира доставчиците на услуги да изберат онези бенефициенти, които ще им струват по-малко разходи, и да изключат останалите от своите услуги. Ето защо тези обстоятелства трябва да бъдат взети под внимание при създаването на подобна система в други държави.

- В **Полша** държавата дължи обезщетение в случай на злополука, освен ако доброволецът полага труд по-малко от 30 дни, когато организацията е тази, която трябва да го застрахова.

Предизвикателства

1. Съществуващата нормативна рамка за доброволчеството в България е само частично разработена. Понастоящем няма закон, посветен изключително на регулацията на доброволчеството в България – такъв съществува само в проект. Законопроектът е подготвен още през 2006 г., през миналата година е актуализиран, но до момента и досега не е внесен за разглеждане. Липсата на законодателно уреждане на въпроса определено създава проблеми, тъй като например в момента няма яснота кой носи отговорност, в случай, че с доброволеца стане злополука по време на доброволчески труд. Има проблем и с Кодекса на труда, защото според неговите текстове всеки труд се заплаща. Организациите, които работят с доброволци пък не се чувстват мотивирани, защото дейността им е фрагментирано уредена в законодателството.
2. Проектозакон за доброволчеството би следвало да регулира правните отношения на доброволчеството, като основа за насърчаване на активната гражданска позиция, развитие на гражданското общество и засилване на солидарността. Създават се предпоставки за определяне на правния статус на доброволците.
3. Следва да се определи ясно и стимулира доброволческата дейност, като по този начин се отчита значимостта на доброволческата дейност, като израз на гражданското участие, което допринася за хармоничното развитие на обществото и икономическото и социално сближаване.
4. Следва да се даде легална дефиниция на „доброволческа организация” - юридическо лице с нестопанска цел, чиито предмет на дейност включва привличане, организиране, обучаване, мотивиране и задържане на доброволци и е приело съответни вътрешни правила.
5. Възстановяване на действително направените разходи от доброволеца при или по повод извършването на доброволческата дейност – в определени случаи е добре да се предвиди застраховане на доброволеца срещу злополука или за вреди, причинени от него на трети лица, както и покриване на здравни и социални осигуровки.
6. Да се подготви и възложи на външна организация обучения и квалификация на доброволците.

Използвани източници

- Материал, изготвен от инициативата „Студенти на стаж в парламента“ (<http://www.parliament.bg/students/index.php?action=displays&id=303>).
- Националното представително лонгитюдно изследване на Института за социални изследвания и маркетинг (ISSM), 2012 г.
- <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf>, Question 36(d) in the survey
- СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРАВНИ СИСТЕМИ И ПРАКТИКИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ДОБРОВОЛЧЕСТВОТО на БЦНП info@bcnl.org www.bcnl.org
- Заключение на Съвета, „Ролята на доброволческите дейности в социалната политика“, 3 октомври 2011 г.
- Доклад "Доброволчество и законодателство: ръководство". Правни въпроси, засягащи доброволците и доброволството в Европа, Варшава, Полша, 23-26 януари 2002 г.
- <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf>, Question 36(d) in the survey asked 'How often are you involved in any of the following activities outside of paid work – voluntary and charitable activities?'(EQLS)
- задълбочен анализ на конкретните правни системи и инициативи за правни реформи в отделните страни, вж. www.icnl.org и www.ecnl.org
- <http://www.worldvolunteerweb.org/policy/intemational/resolutions/2002GA A RES 56-38>
- Препоръка No.R (94)4 на Комитета на Министрите на Съвета на Европа към страните-членки за насърчаване на доброволческата служба (1994) www.assembly.coe.int
- „Проучване на състоянието на младежта“ , извършено от НЦИОМ- 2010 г и Доклад на „Национална оценка на двете национални младежки програми - МИКЦ 2007-2010 г. и ПМД 2008 -2010 г.“
- Информация от Европейската доброволческа служба (ЕДС) (<http://www.facebook.com/pages/EVS-Bulgaria>)
- интернет страницата на НЦЕМПИ (www.youthbg.info)
- „Съобщение от Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите - Съобщение относно политиките на ЕС и доброволството: признаване и насърчаване на трансграничните доброволчески дейности в ЕС"COM(2011) 568 final
- Информация от проект „Иновативен подход за насърчаване на здравословен, активен и достоен живот на възрастните хора“ по програма ПРОГРЕС на МТСП
- <http://society.guardian.co.uk/volunteering/story/0,8150,1308716,00.html>
- Препоръки и заключения по правните въпроси, засягащи доброволците (www.icnl.org).
- "Доброволчество и законодателство: ръководство," изготвено от Междупарламентарния съюз, Международната федерация на дружествата на Червения кръст и Червения полумесец и Доброволческия корпус на ООН.
- Доклад за страната относно правния статут на доброволците в Естония, проект на AVSO & CEV: Правен статут на доброволците, www.avso.org
- Конвенцията за насърчаване на транснационална дългосрочна доброволческа служба за младежи (2000 г.) <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/175.htm>
- "Доброволчество и законодателство: ръководство," изготвено от Междупарламентарния съюз, Международната федерация на дружествата на Червения кръст и Червения полумесец и Доброволческия корпус на ООН
- Доброволството - дългата ръка на закона, Дебра Морис www.icnl.org/iournal/vol2iss4/ar_morris1.htm
- Правни въпроси, засягащи доброволците и доброволството в Европа, Варшава, Полша, 23-26 януари 2002

Приложение №1 Характерни особености на доброволството в някои страни партньори по проект VERSO

Страна	ХАРАКТЕРНИ ОСОБЕНОСТИ
<p>Велико-британия</p>	<p>Определението се дава с акт на правителството.</p> <p>Доброволците могат да получават някакви минимални финансови средства, но те трябва да са под размера на минималната работна заплата; Задължителна е само застраховка срещу публична отговорност. Необходимо е доказване на минимално необходим доход, с който доброволците да посрещнат непосредствените си нужди. Задължителна само застраховка срещу публична отговорност.</p> <p>Необходимо е и доказване на минимално необходим доход, с който доброволците да посрещнат непосредствените си нужди</p> <p>Доброволният труд трябва или може да е от полза и на околната среда;</p> <p>Студентите и безработните, желаещи да полагат доброволен труд в чужбина след определен срок губят добавките, получавани в това им качество.</p> <p>Доброволците, полагащи доброволен труд в чужбина за срок по-дълъг от 6 седмици губят и правото на жилищни помощи.</p> <p>Доброволният труд трябва или може да е от полза и на околната среда.</p>
<p>Германия</p>	<p>Няма законово определение на доброволния труд.</p> <p>Доброволната дейност е съпроводена с педагогически контрол с цел да се засили самосъзнанието за отговорност към общото благо, както и социалният и межкултурен опит.</p> <p>Съществува орган, чиято цел е да открива пречките за развитието на доброволния труд в законодателството и да подпомага развитието му</p> <p>Съществуват законови изисквания за възстановяване на разходите на доброволците.</p> <p>В Закона за доброволна социална година в Германия се предвижда възстановяване на</p>

	<p>съответните суми за покриването на нуждите от жилище и работно облекло.</p> <p>Предвиждат се данъчни облекчения за организациите и/или доброволците.</p> <p>Няма изискване за задължително осигуряване и отношенията между доброволците и организацията се уреждат от Закона за защита на работника и Закона за провеждане на отпуските.</p> <p>Лицата, желаещи да полагат доброволен труд в чужбина трябва задължително да преминат през съответния езиков курс, който също се смята за прослужено време.</p> <p>Младежката политика се финансира чрез субсидии от държавния бюджет, субсидии от публични организации и дарения от физически и юридически лица</p>
<p>Дания</p>	<p>Изрично отбелязано, че доброволният труд се полага по лично желание без принуда.</p> <p>Създадени органи, чиято цел е да откриват пречките за развитието на доброволния труд в законодателството и да подпомагат развитието му.</p> <p>Предвиждат се данъчни облекчения за организациите и/или доброволците.</p> <p>Възстановяват се разходите в зависимост изцяло от политиката на организацията за доброволен труд, която го организира.</p> <p>Задължение за доброволците да се застраховат е когато не бъдат застраховани от организацията.</p> <p>Доброволците, получаващи помощи за безработен могат да полагат доброволен труд в рамките на 4 часа седмично, без да губят помощите си. Семействата с деца до 18 години имат право на семейни добавки, като семейството им не губи правото върху добавките, ако децата полагат доброволен труд</p> <p>Има ограничение от 3 месеца, като гражданите на Дания могат да пребивават и да полагат доброволен труд без никакви разрешения и ограничения.</p>
<p>Испания</p>	<p>Законите изрично изключват от доброволческите онези дейности, които се осъществяват поради родствени, приятелски и добросъседски отношения.</p> <p>Изисква се доброволния труд да се осъществява свободно, без да има за основание</p>

някакво лично или юридическо задължение

Възстановяването на необходимите за изпълнението на дейността разходи, както и предоставянето на необходимите за целта средства е субективно право на доброволеца, на което кореспондира субективно задължение на доброволческата организация, към която той се числи

Младежката политика се финансира чрез субсидии от държавния бюджет, субсидии от публични организации и дарения от физически и юридически лица.

Младежката политика е уредена в Конституцията /чл.48/, в Закона за статута на работниците, Закон за спорта /чл.37-44/, Закон за създаване на автономна организация Младежки съвет на Испания /чл.1-13/, Закон за младежкия съвет на автономна област Мадрид

Приложение № 2 Примерен статут за доброволчеството при предоставяне на социални услуги на територията на Столична община

Примерен статут

за доброволчеството при предоставянето на социални услуги на територията на Столична община, разработен в рамките на Програма „Европа“ на Столична община

I. Права на доброволеца при предоставянето на социални услуги:

- да получи обучение, което да му осигури необходимите знания и умения за извършваната от него дейност;
- да получи вярна и изчерпателна информация за вида, обхвата, продължителността и мястото на доброволческата дейност и за изискванията и правилата в дейността на организацията, предоставяща социални услуги;
- да приеме или откаже ангажимент, съобразно готовността, уменията и убежденията си;
- да полага труд в безопасна работна среда;
- да му бъдат възстановявани разходите, направени при осъществяването от него дейност;
- да бъде подкрепян и насърчаван от Столична община и организациите, предоставящи социални услуги в извършваната от него доброволческа дейност и в личностното му развитие

Задължения и отговорности на доброволеца при предоставяне на социални услуги:

- да се запознае с този Статут и да удостовери чрез декларация кой и кога го е запознал с него;
- при осъществяване на доброволческа дейност да спазва стриктно установените правила и изисквания на организацията, за която полага доброволен труд;
- да следва целите и да утвърждава ценностите на организацията, за която полага доброволен труд;
- да не използва неправомерно името, символите и собствеността на организацията, за която полага доброволен труд;
- да не злоупотребява с информация, която е получил, извършвайки доброволческа дейност.

II. Права на приемащите доброволци организации, предоставящи социални услуги:

- да привличат доброволци в съответствие със собствената си преценка за възможностите и мотивираността на кандидатите за доброволци;
- да ползват безвъзмездно труда на доброволците

Задължения и отговорности на организациите, предоставящи социални услуги:

- да запознаят доброволците с този Статут;
- да обучат доброволците за целите на извършваната от тях дейност;

- да предоставят на доброволците пълна информация за целите и ценностите, правилата и изискванията на организацията, както и за вида, продължителността и мястото на доброволческите дейности;
- да определят и обучат координатори/сътрудници в организациите за работа с доброволците;
- да гарантират безопасни условия на труд на доброволците;
- да покриват всички направени от доброволците разходи при осъществяваната от тях дейност;
- да удостоверяват с документ/сертификат вида, обхвата, продължителността, мястото на положения от доброволеца труд и придобитите от него знания и умения в качеството му на доброволец;
- да въведат и публично да оповестят система от стимули/награди за насърчаване на доброволчеството и популяризиране в обществото на приноса на доброволците за развитието на социалните услуги на територията на Столична община;
- да поставят този Статут на видно и достъпно място в организациите, предоставящи социални услуги и да го популяризират сред обществото.

III. Права, задължения и отговорности на Столична община при насърчаване на доброволчеството при предоставяне на социални услуги:

- Столична община определя длъжностно лице от Дирекция "Социални дейности", което:
 - Взаимодейства с координаторите за работа с доброволците в организации, предоставящи социални услуги;
 - поддържа електронен регистър с база данни за доброволци, желаещи да работят и полагали труд в организации, предоставящи социални услуги на територията на Столична община;
 - осигурява посредничество и координация при търсенето и предлагането на доброволен труд от организации, предоставящи социални услуги на територията на Столична община
- Столична община:
 - оценява нуждите си от доброволчески труд при предоставяне на социални услуги;
 - взаимодейства с фирми и организации, които подкрепят/заявяват желание да подкрепят финансово и материално инициативи, насърчаващи доброволчеството при предоставяне на социални услуги;
 - провежда информационни кампании и подпомага обучения за популяризирането и утвърждаването на ценностите на доброволчеството, особено сред подрастващите в училищата на територията на Столична община;
 - популяризира настоящия Статут.